Maja Bošković - Stulli

KUHINJSKI HUMOR U KAJKAVSKIM SVADBENIM GOVORIMA

Zdravice — kao govorno iskazan dio hrvatskih i općenito južnoslavenskih svadbenih a i drugih običaja — stekle su prilično zapaženo mjesto u literaturi, i kao dio svadbenog rituala i kao osebujan oblik usmene književnosti. Ti svečani govori za stolom, uz čašu vina, retorički kićeni, oblikovani kao tradicijski ustaljene formule ritmiziranom prozom ili recitativnim stihom, imaju funkciju i sadržaj vrlo blizak blagoslovu mladenaca, domaćina, svih dobara u kući. Zdravice imaju kadikad i šaljivih mjesta, osobito u dijelovima govora u kojima se priziva nesreća dušmanima one osobe kojoj se nazdravlja. Postoje i parodijske zdravice, anti-zdravice, šaljivi govori kojima se tobože želi sve obrnuto od želja iskazivanih u ozbiljnoj zdravici. No ovi veseli negativ-otisci ozbiljne zdravice na svoj način i sami potvrđuju svečanu i dostojanstvenu bit retoričkog oblika zdravice, tog svojevrsnog blagoslova s duboko zapretanom iskrom magijskog zazivanja sreće i blagostanja.

Skriveni iza svečanog sjaja zdravice i skrušene pobožnosti pravih svadbenih blagoslova, na pirovima se drže i drugi govori, koji nisu imali sreće da budu pomno bilježeni i objavljivani — ili tek vrlo rijetko. Mislim na vesele govore na svadbama Hrvata kajkavaca s područja sjeverozapadne Hrvatske. Izgovaraju se uz nekoliko dijelova svadbene svečanosti, a mi ćemo se osvrnuti na one koji se čuju pri rezanju svadbene pečenke i općenito pri jelu na svadbi. Poznato mi je za sada svega nekoliko takvih šaljivih govora na hrvatskom području (iz Podravine, Međimurja i Hrvatskog zagorja), ali po kontekstu u kome se donose, kao i po posebnim navodima u drugim opisima svadbenih običaja, te po analognim tekstovima u mađarskom i slovenskom (prekomurskom) svadbenom ritualu očito je da je riječ o tradicijski ustaljenim govorima.

U Kalinovcu u srednjoj Podravini svi su svatovi bili »razdragani, razigrani i nasmijani« kada je stric zapisivačeve majke recitirao svoj govor:

Draga moja braća i gospoda
od našega slavnoga hrvackoga naroda!
Vu ovema svate naj se saki gost veseli,
jer tu ima sega kaj mu srce zaželi.

Imamo sega dost,
i za svetek i za post.
Naši su domaćini zaklali prasca
tak velikoga kakti najvekšega — vrapca.
Samo nesu mogli zmoći tak velikoga noža
kak mu je bila debela koža.
Onda su se železanje z celoga sela pobrali
pak su kod kovača tak dugačkoga noža skovali,
kaj su ž njem prasca zaklali.
Je, ali onda nesu znali
kak bi slaninu na tavan speljali.
Mučili su se ž njom
kak Varaždinci, dok su crnoga bika prali,
i najpotle su ju itak na tavan speljali.
Prikapčili su ju za sa svoja vuža
i za se lance.
Mislili su: bumo barem imali masti
za zelje i žgance.
Ali kaj se je pripetilo?
Kak je slanina žmeka bila,
se je lance ftrgla
i tri bolte dole vrgla.
Onda je našem domaćinom sreća poslužila,
kaj je kod nji jedna nevalana dekla bila,
koja se je po hiži navek sim tam šetala,
a hižu ne nigda ometala.
Tak se je pripetilo, pak je f kutu visela pavučina
— visela je prez klina —
i na njoj se je zastavila slanina;
drugač bi bila našega domaćina
i našu domaćicu vmorila.
Ni za petek najte se starati.
Naši su domaćini vlovili jednu ribu,
kojoj je glava bila kod Varaždina,
a rep tija kod jednoga osečkoga melina.
Samo nesu znali
kak bi tu ribu na breg speljali.
Zapregli su vole celoga našega atara,
tam od mađarskoga Vizvara,
pak do našega hrvackoga Belovara.
Voli su se s pažle čisto v zemlu zakopali
i tak su strašno potezali
kaj su jarmi kak nenamazana kola skreščali.
Ali kaj se je pripetilo?
Kak je riba jaka bila,
se je jarme ftrgla
i se vole v Dravu pod breg vrgla.
Onda je gospa podsnejalja k domaćinom dotekla,
pak jem je ovak rekla:

A kakvi ste vi to Horvati glasoviti,
pak ni tu ribu ne mrete vloviti?
A ja ju budem sama vlovila
i na breg spravila,
samo budem prede tri polića vina pila.
Doneli su joj punu brenku vina,
a ona je se vino ž nje popila,
v Dravu zagazila
i — to je živa živcata istina! —
z nožnem palcom ribu na breg itila!
A onda, dragi moji gosti,
koji — to se razme —
zebirate meso, a ostavlate kosti,
najte misliti da ste došli f kakvu bogečku kolibu
vu kojoj najdete samo jednoga zaklanoga prasca
i jednu pečenu ribu.

Za ove su gosti imali posla
ne samo mesari i ribari
nego i jagari.
A ja vam po istini povem,
makar na to priseći ne smem:
naš je mladoženja bil med jagare prvi,
pak je strelil jednu veliku ticu,
tak veliku kakti — senicu.
Bog zna otkud se je doklatila ta velika tica,
koja neje zgledala kak prepelica.
Doklatila se je odnekud, otkud je bila bojža volja,
pak se je spušćala na naša podravska polja.
Z jednom je nogom stala tam,
gde su se Sesvečani v ajdini vtaplali,
a z drugom tam,
gde su — kak se pripoveda —
Đurđevčani na tavanu zdenca kopali;
kluna je bila v Dravu zamočila
pak je ko dundača z Drave vodu pila.
A naš je mladoženja bil jako žuren,
pak je s puškom skocal
na naš cirkveni turen.
Ciljal je kak jagar pravi
i trefil je ticu baš v joko v glavi.
Ali kaj se je pripetilo?
Kak je puška s kopitom nazaj f turen vudrila,
mam je celoga turna dole zrušila.
Turen je opal dole,
kak samo turen opasti more,
a naš je mladoženja ostal viseć v zraku gore.
Bormeš neje imal v zraku na čem stati,
a neje se imal po čem ni na zemlju spušćati.

Najpotle se je dosetil
pak je brže bolje doma po lojtru otišel,
i onda je stopram
po lojtri na zemlu zišel... itd.[1]

Srodni šaljivi govori, kojima se parodijski, nižući apsurdne epizode, unaprijed najavljuje obilje hrane na gozbi (među ostalim i epizodom o monstruozno velikoj svinji), uz druge burleskne lagarije, poznati su i međimurskome i prekomurskom svadbenom obredu, osobito u onome dijelu običaja kad se pozivaju gosti na svadbu. Cijeli ritual, zajedno s tekstovima govorâ, po tradiciji se pismeno bilježio, očito kao podsjetnik, i sačuvan je u nekoliko primjeraka rukopisnih i tiskanih knjižica (najstariji sačuvani tiskani slovenski tekst potječe iz god. 1806. s naslovom Sztarisinstvo i Zvaczinstvo. V. Novak je dokazao da je taj slovenski tekst preuzet iz mađarskih knjižica sličnoga tipa[2]).

Na veoma obilnim informacijama o adekvatnim mađarskim šaljivim svadbenim govorima — koncentriranim osobito uz one dijelove obreda kada se gosti pozivaju na svadbu, kada se na svadbi pozivaju gosti k stolu i kada se skupljaju od gostiju darovi — zahvaljujem kolegici dr Ágnes Kovács.[3]

Uzajamna povezanost takvih šaljivih govora na svim navedenim područjima posve je očigledna. No budući da moje današnje izlaganje nije orijentirano prema poredbenom istraživanju i traženju izvora, zadovoljit ćemo se iznesenim upozorenjem o postojanju srodne pojave šaljivih svadbenih govora na kontaktnom prostoru hrvatskom, slovenskom i mađarskom — da bismo na primjeru hrvatskih kajkavskih govora pokušali proniknuti dublje u njihov unutrašnji sadržaj.

U Hrvatskom zagorju u okolici Krapine za svadbeni se stol donosi, po tradiciji, od peradi najprije puran »jer je uz purana vezana posebna vesela zdravica u obliku svadbene šale (dijeljenje purana), koju izvodi 'dever' ili njegov pomoćnik kao stoloravnatelj.«[4] (Dever je ovdje stoloravnatelj, a zovu ga i kum debeli.)

1) Petar Grgec, *Na izvorima pjesništva*, Zagreb 1940, str. 7—8. (Isti tekst objavio je Grgec u almanahu *Selo i grad*, Zagreb, 1928/1929, str. 157—158, gdje je dodao da su od perja velike ptice bile načinjene perine za mladence a od njezina mesa pečenka za goste; govornik je na kraju šaljivo nazdravio pojedinim uglednim gostima.)

2) Međimurske primjere vidi u knjižici: Vinko Žganec, *Starešinstvo ili kapitanjstvo.* Govori, napitnice, popevke i pitalice međimurskih svatova, Čakovec 1921, str. 41—51 i u članku: Marija Žganec, *Život i narodni običaji međimurskog sela Vratišinec*, »Kaj«, Zagreb, I, 1968, br. 2, str. 54—56.

O slovenskim primjerima, njihovim paralelama i izvorima vidi: Vilko Novak, *O izvoru prekmurskega 'Starišinstva i zvačinstva'*, »Slovenski etnograf«, Ljubljana, XIII, 1960 str. 169—174 i Niko Kuret *Der slowenische Anteil am pannonischen Hochzeitsbrauchtum* u: *Ethnographia Pannonica*, »Burgenländische Forschungen«, H. 61, Einsenstadt 1971, str. 112—113. (U navedenim se člancima spominje i ostala relevantna literatura, kojoj bi se mogao dodati članak: Anton Smodič, *Vloga pozavčinov v prleškem gostuvanju* u već spomenutom broju »Slovenskog etnografa«.)

3) Á. Kovács priopćila mi je te dragocjene informacije u pismu od 23. 9. 1971. Na ovome mjestu ne iznosim njihove pojedinosti, u nadi da će A. K. prikazati u posebnom članku te mađarske šaljive govore inspirirane motivima iz priča-lagarija.

4) Antun Kozina, *Svadbeni običaji u Hrvatskom zagorju*, »Hrvatsko zagorje«, Krapina, II, 1970, br. 1—3, str. 43.

D e v e r donosi iz kuhinje pečena purana i najavljuje podjelu purana ovom šaljivom »govorancijom«:

Gospodo i svadbena svita,
na redu je dobrovolna raspodela purana,
velikoga mladinskoga organa.
Njega treba najpre deliti,
da se vidi gdo kaj more dobiti.
Ljudi su rekli da je jeden puran dosti
za cele gosti,
a ja velim da ni
i da je bolše da su tri.
Pre nek ga počnem deliti,
moram ispripovedati njegovu prošlost.
To je vredno spomena,
jer se zvaljal ispod komena.
Ja sem njega dobro poznal
dok je još bil mali puranec,
kak jeden dober žganec.
Gda mu je bilo kjeden dan,
i on je zišel ispod komena van
i počel se je lepo pasti,
a još bržejše rasti.
Gda je več tak veliki bil,
da je imel osem kil
gda sem nad njim malo zacvilil,
on je odmah svoja krila raširil.
Počel ih je po zemli pelati,
tak da mu se je mogel vsaki bedak smejati.
Kak je bil na vrhuncu svojoj slavi,
počelo se delati o njegovoj glavi.
Pripravljene su u ovoj hiži gosti,
zate buju zdej pucale njegve kosti.
Došla je kuharica Mara,
kteroj u tom poslu nema para,
ona ga je zgrabila iza flanke,
stegnula za njegve noge tanke,
počela mu vrat natezat
i s tupim nožem požirake rezat.
On je odmah odluku stvoril
da se bu do kraja boril.
Al' mu to nič ne pomaže,
jer su oko njega bile jake straže.
Tak su prestale njegve halabuke
i on se je bogec rešil svoje muke.
Bile mu je devet meseci i jeden dan,
gda je bil zaklan
i na stol dan,
jer je za to bil odebran.

Ja bi njega počel deliti od riti,
pa da se vidi gdo če kaj dobiti.
Gospodo moja, tu je jeden član,
radi terega sme vsi skupa tuj.
A to je naš dragi gospon mladenec.
On bu dobil glavu,
u znak da je dobil ženu pravu.
A mladenka kaj se glave derži,
tak da nazaj doma ne beži,
ona bu dobila i vrat,
kaj ne bu pobegla nazad.
Polek vrata su krepeli,
tu bu dobil kum debeli.
A muzikanti buju dobili peruti,
kaj ne buju na devera ljuti.
Noge bumo ostavili za paradu,
pa ih bumo dali za maškaradu,
nekaj i oni moraju dobiti,
znate, jako je teško po noči hoditi.
Ako komadič jeter
nek bi dobil stric Peter.
Mladencov vujček
dobil bu želuček.
A jeden bat
bu dobil mladencov brat.
Drugi bat
bi dali kuharici nazad.
Zatim jeden komadič masni
dobil bi naš dragi velečasni.
A oni mali batici
pripali bi sekečici Katici.
Ja sem skoro zaboravil,
pa nisem sebi niš ostavil.
Zel si bum samo male —
za me bu ono truplo,
a vam drugim ono šuplo.
Ja sam purana razdelil,
ali vidim da sem se zameril.
Mladenka se serdi
i veli da je njezin komadič preterdi,
pa veli da pravica nije bila,
zakaj njoj nije pripala i kobila.
Nu, bume joj dali i tu kobilu,
kaj ji bu dete leš shodilu.
A još je ostala masna putanja,
z nju se nek navlači
naš japica domači.

Tu je još jedna škulja,
a nju bi dobila kuma poperdulja.
To bi bil, dakle, taj puran,
teri je bil za ove gosti odebran.
A drugi purani teri su ostali,
oni buju i dal borbutali.
Em ja velim, nek oni berbočeju kak hočeju,
glavno da se ljudi najedeju i naločeju.
Delitelj je bil gospon Mušek,
kteri si je takaj nabil svoj trbušek.
Mojoj šali je konec i kraj,
a ja purana nosim v kuhinju nazaj.[5]

Poslije ovoga govora slijedi komična epizoda s kuharicom (koju izostavljamo), a zatim glazba, pjesma i ples.

Podjela pečenke, a u Hrvatskom zagorju posebice purana, ima svoje ustaljeno mjesto u svadbenoj svečanosti. Tako u Loboru, dok oček starešina reže purana, muzikaši pjevaju posebnu prigodnu pjesmu u kojoj se opisuje procedura rezanja purana.[6]

Ovom nas zgodom ne zanima kako su duboki korijeni toga obrednog elementa i njegovo moguće etnološko značenje. No sigurno je da i u onome obliku u kojemu je rezanje pečenke opisano u našim danima ono nije izgubilo vrijednost ritualnog čina — veselog, obijesnog i raspojasanog, ali podložnog tradicijskoj normi i u tom smislu svečanog. Po tome se burleskni govor uz svatovsku pečenku može razmatrati na istoj razini kao i svečane zdravice i blagoslovi. A povezuje ih i osebujna forma — recitativni stih.

Obadva govora, iako umnogome različiti, pripadaju zajedničkome modelu. Obadva prividno ozbiljnom naracijom opisuju život i smrt bivše životinje, a sada pečenke, dajući joj parodijsku ulogu zamalo epskog junaka: puran, koji je nekoć bio »na vrhuncu slave«, donosi odluku »da će se do kraja boriti«; prasac je neopisivo golem, nesavladiv čak i poslije smrti. Obadva govora protkana su aluzijama na šaljive narodne priče, pojedinačno doduše posve različite, ali sa zajedničkom podlogom strukturiranja šaljivoga govora.

Napokon, tekstove povezuje i ono što je istaknuto u naslovu našega članka — kuhinjski humor. Miris pečenke, radost jela u pozadini je svega što govornik priča. Sve su burleskne epizode ovih dvaju govora vesele i zabavne osobito zato što ih inspirira zamamnost predstojećega gošćenja. Šaljivi govor odgađa blisko zadovoljstvo i time mu povećava vrijednost. Dugačko komično pričanje o tobožnjim tegobama i naporima koji su se morali uložiti prije nego što je pečenka došla na stol izaziva ne samo smijeh nego i apetit. U tom je smislu sve što se u ovim govorima ka-

---

5) Ibid., str. 44—46.

6) Josip Kotarski, *Lobor. Narodni život i običaji.* »Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena«, Zagreb, XXI, 1917, str. 211-212.
441—444).

zuje »kuhinjski humor« pa smo stoga sebi dopustili ovaj malo neuobičajeni naslov.[7]

Već smo spomenuli recitativni stih ovih govora. U njemu pretežu primitivne rime, najčešće glagolske, i asonance (asonance: prasca-vrapca, Varaždina-melina, kolibu-ribu, ribari-jagari i dr. u prvom tekstu; u drugom tekstu, koji je noviji, ima više pravih rima, ali su one najvećim dijelom glagolski participi i infinitivi). Stihovi su vrlo nejednakih dužina, a ipak su ritmički organizirani zahvaljujući rimama i asonancama, mjestimice i unutrašnjim rimama (berbočeju kaj hočeju; najedeju i naločeju; zebirate meso a ostavlate kosti; mesari i ribari). Dakako, ritmičku organizaciju stiha stvara prije svega usmeni govor govornikov — ali nam je on ostao nepoznat.

Recitativni stihovi ovoga tipa nisu posebnost hrvatske ili južnoslavenske usmene tradicije. Srodni stihovi pažljivo su prostudirani, npr., u ruskoj književnosti, štoviše zapaženi su i u ruskim svadbenim govorima.[8]

P. G. Bogatirjov zove recitativne stihove (u ruskoj verziji) imenom skazovyj stih prema načinu njihova interpretiranja, a navodi za njih i druge poznate nazive vezane uz različite povijesne slojeve i funkcije tog tipa stiha (skomorošij, rajošnyj, lubočnyj).[9] Bogatirjov drži taj stih arhaičnim; pozivajući se na D. S. Lihačova, vidi on njegovu izražajnu funkcionalnost u gramatičkoj jednostranosti riječi koje se rimuju: njome se stvara »sintaktički paralelizam, koji otkriva paralelizam smisla«.[10] Vidjet ćemo da i naši primjeri mogu potvrditi tu misao.

Ruskim recitativnim stihom bavio se već prije Roman Jakobson i spomenuo, uz ostalo, da su njime složeni i ruski svadbeni govori. Jakobson analizira ritmičke jedinice tog stiha i ustanovljuje da na rimu ili asonancu obično pada logički naglasak.[11] Isto se može reći i za naše primjere.

U našem prvom citiranom govoru analogna se epizoda hvatanja goleme životinje utrostručuje — ponavlja se redom s prascem, ribom i pticom. Primitivne glagolske rime funkcionalno ističu taj paralelizam događanja: preteška slanina je sve lance »ftrgla«, i tri svoda »dole vrgla«, a poslije se istim riječima iskazuje da je i golema riba sve jarmove »ftrgla« i sve volove u Dravu pod obalu »vrgla«. Paralelizam izražen rimama veoma je vidljiv i drugdje u obadva teksta.

---

7) Pojmom kuhinjski humor — u širem i užem značenju — obilježio je E. R. Curtius odgovarajuće pojave u rimskoj i srednjovjekovnoj književnosti (v. Ernst Robert Curtius, *Evropska književnost i latinsko srednjovjekovlje,* Zagreb 1971, str. 441—444).

8) A. K. Moreeva, *Tradicionnye formuly v prigovorah svadebnyh družek,* »Hudoženstvennyj fol'klor«, Moskva, II—III, 1927, str. 112—129. (Šaljivi svadbeni govori spominju se tu posve kratko.)

9) P. G. Bogatyrëv, *Voprosy teorii narodnogo iskusstva,* Moskva 1971, str. 485—488 (rasprava: *Hudožestvennye sredstva v jumorističeskom jarmaročnom fol'klore).*

10) Ibid., str. 486.

11) Roman Jakobson, Selected Writings, IV, *Slavic Epic Studies,* The Hague — Paris, 1966, str. 627—631.

I ostala stilska sredstva srodna su onima što ih je Bogatirjov zapazio u ruskim sajamskim stihovima premda su ovdje skromnije primjenjivana. Primjećuje se, npr., oksimoron — neočekivano povezivanje riječi suprotnih po značenju (primjeri: veliki prasac — kao najveći vrabac; velika ptica — kao sjenica). Time se ujedno iskazuje i ironija; osobito je vidljiva kada djelitelj purana uzima sebi »samo malo«, tj. »ono truplo«, a drugima ostavlja »ono šuplo«. Ruga se i sebi i slušateljima, kao i drugi govornik koji podsjeća goste da oni, razumljivo, »zebiraju« meso, a »ostavlaju« kosti. Posebno nas zanimaju dva stilska sredstva, koja su ovdje mnogo više nego samo sredstva i u stvari određuju unutrašnju strukturu obih šaljivih govora — to su hiperbola i aluzija.

Prvi je govor satkan od burlesknih nečuvenih hiperbola i apsurdnih slika. Da bi ih što plastičnije iskazao, govornik pribjegava aluzijama na šaljive priče-rugalice. Aluziju ovdje spominjem kao retoričku figuru, pri kojoj »slušalac mora sam nešto dometnuti da bi smisao postao posve razumljivim«.[12] Priče na koje govornik aludira potpuno su oslobođene svoga narativnog sadržaja i pretvorene su u jezične formule, u gotovo petrificirane izreke, koje svima napominju poznate smiješne teme, da bi se tim putem izgradila hiperbolična i apsurdna slika. Tu se, naravno, uzajamno dopunjuju komika priče-rugalice i komika samog svadbenog govora u bujnom šarenilu, u smislu za apsurdno i pretjerano, u razigranom probijanju skučenih normi svakidašnjice.[13]

Napomena o tome kako su Varaždinci prali crnoga bika (= Aarne — Thompson 1312*) ovdje je samo jezično sredstvo usporedbe, da bi se njome sugerirala sva komična napornost posla oko teške slanine. Slanina što visi na paučini, kao i sam mladoženja koji poslije visi u zraku te bježi doma po ljestve, apsurdne su slike potpuno srodne pripovijetkama s motivima iz »naopakog svijeta« (AaTh 1930), kao i skupini Münchhausenovih i drugih lagarija (Aa Th 1889, 1882 i dr.). Hiperbolično velike životinje adekvatne su tipovima pripovijedaka Aa Th 1960 A (golema svinja), B (golema riba), J (golema ptica), ali bez njihove fabule.

Dimenzije čudovišno glomazne ptice dočarane su perifrastično aluzijama na poznate priče-rugalice i na narodna vjerovanja: jedna je noga ptice tamo »gde su se Sesvečani v ajdini vtaplali« (Aa Th 1290), a druga je gdje su »Đurđevčani na tavanu zdenca kopali«, dok kljunom ptica pije vodu iz Drave poput duge — što odgovara poznatome vjerovanju o dugi.[14]

Sama predodžba o fantastično dugačkoj ribi (glava joj je kod grada Varaždina, a rep kod Osijeka) podsjeća na narodna vjerovanja o »pozoju« (zmaju) iz istoga podravskoga kraja. U Koprivnici se pričalo da je pozoju rep pod zemljom u bunaru u jednome gradu, a glava mu je u

12) Wolfgang Kayser, *Das sprachliche Kunstwerk,* 3. izd., Bern 1954, str. 111.

13) Vidi o komici u šaljivoj pripovijeci (»švanku«): Hermann Bausinger, *Schildbürgergeschichten,* »Der Deutschunterricht«, 13, 1961, 1, str. 18—44; Isti, *Formen der »Volkspoesie«,* Berlin 1968, str. 142—153.

14) E. Schneeweis, *Serbokroatische Volkskunde, Erster Teil, Volksglaube und Volksbrauch,* Erweiterte Neuauflage, Berlin 1961, str. 13—14 i 32.

drugome gradu.[15] Asocijacija za stvaranje slike o čudesno golemoj ribi mogla je poteći iz tih vjerovanja, ali je zabavno burleskna slika goleme ribe ovdje očišćena, oslobođena je od svih tradicijskih numinoznih predodžbi.

Drugi govor sadrži također aluziju na narodnu pripovijetku, ali u drukčijoj funkciji. Riječ je o poznatoj pripovijeci o mudroj diobi kokoši (Aa Th 1533).[16] Govornik tu pripovijetku očito poznaje, no slušaoci je ne moraju poznavati da bi se zabavili šaljivim govorom. Govornik je njezin siže pretvorio u živu akciju, dijeleći poput lukavog seljaka u priči, pojedine komade puranova mesa prisutnima, duhovito i primjereno svadbenoj situaciji. U metonimijskoj međusobnoj povezanosti dobije mladoženja kao glavni član glavu, a nevjesta, da ne bi od njega bježala, dobije vrat; maškare, koje po noći okolo hodaju, dobiju noge itd.

Prikazavši ove vedre kajkavske svadbene govore u članku posvećenom profesoru Leopoldu Kretzenbacheru, tom iskusnom i prisnom poznavaocu i hrvatske i šire južnoslavenske tradicijske kulture, nadam se da sam uspjela bar djelomice predočiti njihov šarm i osebujan ton.

Na moguće pitanje jesu li ovi govori poezija, moglo bi se odgovoriti da je pitanje suviše apodiktičko. Oni nisu samo poezija, nisu ni svjesna ni namjerna poezija — ali poezija jesu. Bogatirjov u citiranoj raspravi o umjetničkim sredstvima u humorističkom sajamskom folkloru izvrsno predočuje kako se povezuju i stapaju stilski postupci u reklamama što ih izvikuju sajamski prodavači robe s onima tradicionalnih sajamskih zabavljača.[17] Jakobson govori o poetskoj funkciji jezika, o tome da bi »svaki pokušaj svođenja poetske funkcije na samu sferu poezije ili ograničavanja poezije samo na poetsku funkciju predstavljao varljivu simplifikaciju«, on govori o »latentnim manifestacijama poetske funkcije« izvan poezije.[18]

Da bi se shvatili ovi oblici tradicijskoga stvaranja, treba imati sluha i razumijevanja za poetske manifestacije u tim nepretencioznim zabavljačkim govorima uz svadbenu pečenku i odustati od dogmatske predrasude o oštroj granici između poezije i nepoezije u životu.

---

15) V. Jagić, *Die südslavischen Volkssagen von dem Grabancijaš dijak und ihre Erklärung,* »Archiv für slavische Philologie«, Berlin, II, 1877, str. 438. (Isti Jagićev tekst vidi i u mome izboru članaka *Usmena književnost,* Zagreb 1971, str. 266); v. i »Zbornik za narodni život i običaje«, XXIX, 1, 1933, str. 238.

16) Vidi moju zbirku *Narodne pripovijetke i predaje Sinjske krajine,* »Narodna umjetnost«, 5—6, 1967—68, str. 367 (pregled ostalih varijanata: str. 420).

17) Bogatyrëv, o. c., str. 480—482.

18) Roman Jakobson, *Lingvistika i poetika,* Beograd 1966, str. 294—297.

Zusammenfassung

KÜCHENHUMOR IN DEN KAJKAWISCH-KROATISCHEN HOCHZEITSREDEN

Dieser Text ist die kroatische Version des Aufsatzes, der für die dem Professor Leopold Kretzenbacher anlässlich seines sechszigsten Lebensjahres gewidmete Festschrift geschrieben wurde, die in München im Druck erscheint.

In dem Aufsatz werden die spasshaften Reden analysiert die in der Form von rezitativischen Versen bei dem Hochzeitstische in den nordwestlichen Gegenden Kroatiens gesprochen werden und die vorwiegend mittels geistreich angewendeter Anspielungen auf allgemein bekannte Lügenmärchen, Schildbürgerschwänke u.ä. strukturiert werden.

Dieser kroatische Text des Aufsatzes ist im Vergleich zu dem Text in der Festschrift zum Teil erweitert. Unter anderem ist er vervollständigt mit Auskünften über slowenische verwandte Hochzeitsreden aus dem Gebiet Prekmurje, d.h. der Dreiländerecke zwischen der Mur und der österreichischen und ungarischen Grenze (die ungarischen entsprechenden Traditionen wurden schon in der ersten Version des Aufsatzes erwähnt)

(Übersetzung: *Stjepan Stjepanov*)